

miloš vacek

SONATA DRAMMATICA

per Piano
(in uno movimento)

1972

1974

Editio Supraphon
Export—Artia—Prague

Sonata drammatica per piano Miloše VACKA (nar. 20. června 1928 v Horní Rovni u Pardubic) prozrazeno po prvních krůčích na koncertních pódia sympatickou životnost. Je jednovětá, uchopená v jednolitém dramatickém i tektonickém oblouku. Je melodicky zpěvná, výmluvně navazující na tradici české klavírní literatury sukovsko-novákovského zaměření. Je stylizovaná s porozuměním pro nástroj, jeho široký výrazový rejstřík i témbrové polohy. Vládne střízlivými, pro autora samozřejmými prostředky, nehledajícími nový zvukový terén klavírnímu umění, ale spotřebovávajícími znovu to, čeho už dříve bylo dosaženo.

Základním východiskem tohoto Vackova díla je snaha po emocionální účinnosti klavírního výrazu. Sonáta nezná statického prvku. Nevybíjí se v umné konstrukci, ale v přehledném rozvrhu formy útočí na posluchačovu pozornost svou vznětlivou, expresivní melodicko-tematickou prací i souzvukovou sazbou. Není v ní zastávky, jen nepatrné ohlédnutí zpět. Její vnitřní svět přímočaře graduje nepolevujícím napětím i účelně rozmístěnými vrcholy dramatické výstavby. Kontrapozičně využívá náznaku volné věty uprostřed zvrásněných oblouků s virtuózními prvky klavírního pohybu i rytmicko-figurativního neklidu. Z klidného, téměř ponurého úvodu se vypne téma, jež se rozehraje do prudkého víru; po něm nastává zdánlivé uklidnění (Largo, doloroso) v jakýchkoli dvou jednoduše řešených pásmech, které opět graduje zahušťováním harmonických souzvuků i rozpínavostí tématu k senzitivní kulminaci. Přechází do další, ještě dramatičtější části (Allegro con fuoco) s volným kompozičním obráběním vedlejšího tématu. Reminiscenci lyrického prvku nemilosrdně přetínají dramatické akordy druhého tématu až ke stručné, vrcholné katarzi. Reprízová část je krátká. Má však spíše ráz sonátového provedení, v němž se sváří veškerý tematický materiál v prudkých nárazech, aby konečně vyústil do klidu a smíru.

Dílo je melodicky určité, harmonicky logicky vázané, využívající možnosti rozšířené tonality. Chromatická kumulace kolem akordických tónů je častým prvkem sonáty právě tak, jako souběžné rozeznívání celé klaviatury prvky akordického i melodického prolínání. Sonáta drammatica programu nemá. Přesto její vnitřní svět je obsažný, ve smyslu duchovního zápasu lidské bytosti o poznání čistého zřídla pravdy.

Sonáta vznikla v únoru roku 1972. Stala se reprezentativní součástí Vackovy poslední tvůrčí periody, v níž se autor vzdálil dřívějšímu vyhraněnému zájmu o baletní, filmovou a vůbec scénickou hudbu a více se soustředil na komorní útvary hudebního tvoření. V jejím sousedství vznikly lyricky laděné Tři ženské sbory „Návraty ke studánce“ (1971), kvintet „Šumavské metamorfózy“ pro housle, violu, violoncello, flétnu a hoboj (1971), cyklus klavírních skladeb „Zatoulané listy z Milostného deníku“ (1972), cyklus „Sonety předjaří“ pro soprán a klavír na slova Marie Mauerové (1972) a naposledy „Lovecká suita“ pro čtyři lesní roky (1972). Jak šťastná byla inspirace při genezi tohoto díla, svědčí okolnost, že Miloš Vacek je zkomponoval během dvou dnů. Ještě v červenci roku 1972 sonátu nahrál český klavírista Antonín Hubálek pro Radio Toronto a 14. března 1973 ji poprvé koncertně interpretoval Josef Hála v Týdnu soudobé tvorby českých a slovenských skladatelů v pražském Domě umělců.

Milan Kuna

Die *Sonata drammatica per piano* von Miloš VACEK (geboren am 20. Juni 1928 in Horní Roveň bei Pardubice) verrät bereits nach den ersten Schritten über die Konzertpodien eine sympathische Vitalität. Sie besteht aus einem Satz, in dramatisch und tektonisch einheitlichem Bogen erfaßt. Sie ist melodisch gesanglich und knüpft bedingt an die Tradition der tschechischen Klavierliteratur der Suk-Novák-Richtung an. Ihre Stilisierung beweist feinstes Verständnis für das Instrument, dessen breites Ausdrucksregister und Timbre-Lagen. Die Sonate beherrschen nüchterne, für den Autor selbstverständliche Mittel, die kein neues klangliches Terrain für die Klavierkunst suchen, sondern lediglich von Neuem das verbrauchen, was bereits früher erreicht worden ist.

Der grundlegende Ausgangspunkt dieses Vacekschen Werkes ist das Streben nach emotioneller Wirksamkeit des Klavierausdrucks. Die Sonate kennt kein statisches Element. Sie entlädt sich nicht in kunstvoller Konstruktion, sondern attakiert die Aufmerksamkeit des Zuhörers in übersichtlicher Aufteilung der Form durch ihre leicht erregbare, expressive, melodisch-thematische Arbeit und ihrenakkordischen Satz. Es gibt keine Rast, kein Stehenbleiben, nur einen fast unmerklichen Blick zurück. Ihre innere Welt steigert sich gradlinig mit unverminderter Spannung und zweckmäßig verteilten Höhepunkten des dramatischen Aufbaus. Kontrapositionsmäßig nützt sie die Andeutung des freien Satzes inmitten geriffelter Bögen mit virtuosen Elementen der Klavierbewegung und der rhythmisch-figurativen Unruhe aus. Aus einer ruhigen, fast düstertrüben Einleitung erwächst ein Thema, das sich zu stürmischem Wirbel steigert; sodann folgt eine scheinbare Beruhigung (Largo, doloroso) in zwei einfach gelösten Abschnitten, die wiederum durch Verdichtung der harmonischen Akkorde, sowie die Spannkraft des Themas zu sensitiver Kulmination gradiert. Sodann folgt ein Übergang in den weiteren, noch dramatischeren Teil (Allegro con fuoco) mit freier kompositorischer Bearbeitung des Nebenthemas. Die dramatischen Akkorde des zweiten Themas zerreißen unbarmherzig die Reminiszenz des lyrischen Elementes bis zur kurzen, kulminierenden Katharsis. Der Reprisenteil ist kurz. Er trägt jedoch eher die Züge der Ausführung in Sonatenform, in welcher das gesamte thematische Material in heftigen Stößen zusammengeschweißt wird, um schließlich in Ruhe und Frieden auszuklingen.

Das Werk ist melodisch konkret, harmonisch logisch gebunden, wobei die Möglichkeiten einer erweiterten Tonalität ausgenutzt sind. Die chromatische Kumulation rund um dieakkordischen Töne ist ein häufiges Element der Sonate, ähnlich wie das parallele Erklingen der gesamten Klaviatur mit Hilfe von Elementen derakkordischen und melodischen Diffusion. Die *Sonata drammatica* verfügt über kein Programm. Trotzdem ist ihre innere Welt gehaltvoll, im Sinne des geistigen Kampfes des Menschenwesens um die Erkenntnis des reinsten Quells der Wahrheit.

Die Sonate entstand im Feber 1972. Sie stellt einen repräsentativen Bestandteil der letzten Schaffensperiode Vaceks dar, in der sich der Autor von seinem früheren ausgeprägten Interesse für Ballett-, Film- und überhaupt szenische Musik zurückzog, um sich mehr und mehr auf die Kammergebilde im Musikschaffen zu konzentrieren. In ihrer Nachbarschaft entstanden die lyrisch gestimmten Drei Frauenschöre (Heimkehr zum Brünlein) „Návraty ke studánce“ (1971), das Quintett (Böhmerwaldmetamorphosen) „Šumavské metamorfózy“ für Violine, Bratsche, Violoncello, Flöte und Oboe (1971), der Zyklus von Klavierstücken (Verirrte Blätter aus einem Minnetagebuch) „Zatoulané listy z Milostného deníku“ (1972), der Zyklus (Vorfrühlings-Sonette) „Sonety předjaří“ für Sopran und Klavier nach Worten von Marie Mauerová (1972) und zuletzt (Jagdsuite) „Lovecká suita“ für vier Waldhörner (1972). Wie glücklich die Inspiration bei der Genese der *Sonata drammatica per piano* war, bezeugt der Umstand, daß Miloš Vacek die Komposition binnen zwei Tagen schrieb. Noch im Juli 1972 machte der tschechische Pianist Antonín Hubálek eine Aufnahme der Sonate für Radio Toronto und am 14. März 1973 interpretierte sie Josef Hála anlässlich eines Konzertes in der „Woche zeitgenössischen Schaffens tschechischer und slowakischer Komponisten“ im Prager Haus der Künstler.

Milan Kuna

Deutsch Žofie Brožková

Durata 12 minut

SONATA DRAMMATICA

per Piano

Adagio ($\text{♩} = 52$)

MILOŠ VACEK
(* 1928)

pp

P X sim.

mp espres.

X

stringendo

mf

Moderato ($\text{J}=100$)

Musical score page 6, measures 1-2. Treble and bass staves. Key signature: F major (one sharp). Measure 1: Dynamics mp , p . Measure 2: Dynamics ff , p . Measure 2 concludes with a fermata over the bass staff.

Musical score page 6, measures 3-4. Treble and bass staves. Key signature: C major (no sharps or flats). Measure 3: Dynamics mf , *poco a poco crescendo*. Measure 4: Dynamics ff .

Musical score page 6, measures 5-6. Treble and bass staves. Key signature: F major (one sharp). Measure 5: Dynamics ff , p . Measure 6: Dynamics *poco*, p .

Musical score page 6, measures 7-8. Treble and bass staves. Key signature: C major (no sharps or flats). Measure 7: Dynamics *a poco cres - cen - do ff*. Measure 8: Dynamics p .

Musical score page 6, measures 9-10. Treble and bass staves. Key signature: F major (one sharp). Measure 9: Dynamics ff , p . Measure 10: Dynamics *poco*, p .

a *poco* *cres* — *cen* — *do*

This section starts with a treble clef and a bass clef. The first measure has a tempo marking 'poco'. The second measure has dynamics 'cres' (crescendo) and 'cen' (coda). The third measure has a dynamic 'do' (forte) and ends with a double bar line and a 'ff' (fortissimo) dynamic. The bass clef returns in the fourth measure, which ends with a 'x' (休止符) (rest). Measure 5 begins with a treble clef.

This section continues with a treble clef. Measures 3 and 4 show sixteenth-note patterns with '3' over them, indicating a triplets grouping. Measure 4 has a dynamic 'f' (forte). Measures 5 and 6 show sixteenth-note patterns with '3' over them, indicating a triplets grouping. Measure 6 ends with a 'x' (休止符) (rest).

This section continues with a treble clef. Measures 7 and 8 show sixteenth-note patterns with '3' over them, indicating a triplets grouping. Measure 8 ends with a 'ff' (fortissimo) dynamic and a 'x' (休止符) (rest).

Grandioso

This section starts with a treble clef. Measure 9 begins with a forte dynamic 'ff' and a '3' over a sixteenth-note pattern. Measure 10 begins with a dynamic 'mf' (mezzo-forte) and a '3' over a sixteenth-note pattern. Both measures end with a 'P' (piano) dynamic.

This section continues with a treble clef. Measures 11 and 12 show eighth-note patterns with '3' over them, indicating a triplets grouping. Measure 12 ends with a dynamic 'f' (forte) and a 'x' (休止符) (rest).

A musical score for piano, consisting of five staves of music. The score includes dynamic markings such as *mf*, *p*, *x*, *sfp*, and *ff*. The music features various note heads, stems, and beams, with some notes having horizontal strokes through them. Measure numbers 6, 7, and 8 are indicated above the staves. The score concludes with a dynamic marking of *stringendo*.

Largo, doloroso ($\text{J} = 44$)*pesante*

fff

p *mp* *espr.*

*rit.**a tempo*

mf

p

bp *bp* *bp*

bp *bp* *bp*

Musical score page 10, measures 1-2. The top staff consists of two measures of sixteenth-note patterns in G major. The bottom staff consists of two measures of sustained notes with dynamic markings *bp* (pianissimo) and *bfp* (fortississimo).

Musical score page 10, measures 3-4. The top staff consists of two measures of eighth-note patterns in G major. The bottom staff consists of two measures of sixteenth-note patterns in G major.

Poco più mosso

Musical score page 10, measures 5-6. The top staff consists of two measures of eighth-note patterns in G major. The bottom staff consists of two measures of sixteenth-note patterns in G major.

Musical score page 10, measures 7-8. The top staff consists of two measures of sustained notes. The bottom staff consists of two measures of sixteenth-note patterns in G major.

poco rit.

Musical score page 10, measures 9-10. The top staff consists of two measures of sustained notes. The bottom staff consists of two measures of sixteenth-note patterns in G major.

Handwritten musical score for two staves. The top staff uses treble clef and has a key signature of one sharp. The bottom staff uses bass clef and has a key signature of one sharp. Measure 1 starts with a tempo marking "a tempo" and dynamic "mf". The top staff has sixteenth-note patterns with various accidentals. The bottom staff has sustained notes with dynamics "bp" and "mp". Measures 2-3 continue the sixteenth-note patterns and sustained notes. Measure 4 begins with a dynamic "bp" and continues the patterns. Measure 5 starts with a dynamic "bp" and includes a measure repeat sign. Measure 6 begins with a dynamic "bp" and includes a measure repeat sign. Measure 7 starts with a dynamic "bp" and includes a measure repeat sign. Measure 8 begins with a dynamic "bp" and includes a measure repeat sign. Measure 9 begins with a dynamic "smorzando" and includes a measure repeat sign. Measure 10 begins with a dynamic "p" and includes a measure repeat sign. Measure 11 begins with a dynamic "p" and includes a measure repeat sign.

di - mi - nu - en - do *pp*

Allegro con fuoco ($\text{J} = 132$)

sfz f — *ff* *f* — *ff* *mf* *espress.*

pianissimo

co

a

po — *co*

pianissimo

co

crescendo

po — *co* *crescendo*

cen

do

ff sforz f ff

8> 8>

f ff mf

espress.

8>

co

a

poo

cres

co

cen

do

f *ff* *f* *ff*

pp sub.
espress.

po *co*

a

po

Bassoon: eighth-note patterns. Piano: bass notes with dynamic 'co'.

Bassoon: eighth-note patterns. Piano: bass notes with dynamics 'cres' and 'oen'.

Bassoon: eighth-note patterns. Piano: bass notes with dynamic 'do'.

Bassoon: eighth-note patterns. Piano: bass notes with dynamic 'mf'.

molto ritenuto

Molto meno, grandioso

Bassoon: eighth-note patterns. Piano: bass notes with dynamics 'f' and 'ff'.

largamente

8

Adagio (J = 52)

molto rit.

fff

pp

P

X

poco più mosso

mp

lamentoso

 $\begin{matrix} \text{p} \\ \text{b} \end{matrix}$ $\begin{matrix} \text{p} \\ \text{b} \end{matrix}$

largamente

8

Adagio

pp

8

mp

poco più mosso

 $\begin{matrix} \text{p} \\ \text{b} \end{matrix}$ $\begin{matrix} \text{p} \\ \text{b} \end{matrix}$

8

fff

pp

8

fff

p

8

fff

mp

8

Più mosso, quasi marcia

8 > fff mf fff f

8 P x

f

8 P x

8 P x

mf

8 P x

8 P x

stringendo

f f f

x P x

H 5539

ff

f

8

8

P x

mf

8

8

8

P x P x P x

8

8

8

P x P x P x

stringendo

ff

v *wavy line*

x p

ff

Largo

mp

p

pp

bp

s *wavy line*

P

x

mp

p

pp

bp

s *wavy line*

P

x

P

Moderato ($\text{J} = 100$)

$8 \overline{3}$

ff

$8 \overline{3}$

pp

p

x P x

mf

bp

x

ff

bp

$8 \overline{3}$

p

Musical score page 22, featuring six staves of music. The score includes dynamic markings such as *ff*, *mf*, *f*, *p*, and *x*. Articulation marks like 3 and 6 are used to indicate specific playing techniques. Performance instructions include *ff*, *mf*, *f*, *p*, and *x*. The score consists of six staves, likely for a large ensemble or orchestra.

Staff 1: Treble clef, 8 measures. Dynamics: *ff*, *mf*, *f*, *p*, *x*.

Staff 2: Bass clef, 8 measures. Dynamics: *ff*, *mf*, *f*, *p*, *x*.

Staff 3: Treble clef, 8 measures. Dynamics: *ff*, *mf*, *f*, *p*, *x*.

Staff 4: Bass clef, 8 measures. Dynamics: *ff*, *mf*, *f*, *p*, *x*.

Staff 5: Treble clef, 8 measures. Dynamics: *ff*, *mf*, *f*, *p*, *x*.

Staff 6: Bass clef, 8 measures. Dynamics: *ff*, *mf*, *f*, *p*, *x*.

grandioso

8

8

mf

p

ff

x

b₂

b₃ -

b₃ b₂

8

p

x

5

5

5

p

x

8

pesante

stringendo

rit.

b.p.

ff

Largo, doloroso, smorzando

pesante

(lunga)

p

pp

x

P

x

P

x

(a)

ppp

pp

x

P

x

P

x

P

x

P

x

H 5539